

POSOLSTVO SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA:

- NA 57. SVETOVÝ DEŇ POKOJA**
- NA 32. SVETOVÝ DEŇ CHORÝCH**
- NA PÔSTNE OBDOBIE 2024**
- NA 61. SVETOVÝ DEŇ MODLITIEB
ZA DUCHOVNÉ POVOLANIA**
- NA 58. SVETOVÝ DEŇ SPOLOČENSKÝCH
KOMUNIKAČNÝCH PROSTRIEDKOV**
- NA 4. SVETOVÝ DEŇ STARÝCH RODIČOV
A SENIOROV**
- NA SVETOVÝ DEŇ MODLITIEB
ZA OCHRANU STVORENSTVA**
- NA 110. SVETOVÝ DEŇ MIGRANTOV
A UTEČENCOV**
- NA 98. SVETOVÝ DEŇ MISÍÍ**
- NA 8. SVETOVÝ DEŇ CHUDOBNÝCH**
- NA 39. SVETOVÝ DEŇ MLÁDEŽE**

**Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2024**

Posolstvo Svätého Otca Františka
na 57. svetový deň pokoja
1. januára 2024

Umelá inteligencia a pokoj

Na začiatku nového roka, v čase milosti, ktorú Pán udeľuje každému z nás, by som sa rád obrátil na Boží ľud, na všetky národy, hlavy štátov a vlád, predstaviteľov rôznych náboženstiev aj občianskej spoločnosti, a tiež všetkých mužov a ženy našej doby, aby som im zaželel pokoj.

1. Rozvoj vedy a techniky ako cesta k pokoji

Sväté písmo svedčí o tom, že Boh dal ľudstvu svojho Ducha a „naplnil ho dôvtipom, vedomosťou a zručnosťou na každú prácu“ (Ex 35, 31). Ľudský rozum je výrazom dôstojnosti, ktorou nás obdaroval Stvoriteľ, keď nás stvoril na svoj obraz a podobu (porov. Gn 1, 26) a dal nám schopnosť slobodne a vedome odpovedať na jeho lásku. Vo vede a technike sa osobitným spôsobom prejavuje táto, vo svojej podstate vzťahová vlastnosť ľudského rozumu: sú totiž mimoriadnymi produktmi jej tvorivého potenciálu.

Druhý vatikánsky koncil v pastorálnej konštitúcii *Gaudium et spes* potvrdil túto pravdu, keď vyhlásil, že „svojou prácou a svojím umom sa človek vždy usiloval zveľaďovať vlastný život“¹. Keď sa ľudia „pomocou techniky“ usilujú o to, aby sa zem „stala dôstojným príbytkom celej ľudskej rodiny“,² konajú podľa Božieho plánu a spolupracujú s jeho vôľou na dokončení stvorenia a na šírení pokoja medzi ľuďmi. Aj pokrok vedy a techniky, pokiaľ prispieva

1 DRUHÝ Vatikánsky koncil: *Gaudium et spes*, 33.

2 *Tamže*, 57.

k lepšiemu usporiadaniu ľudskej spoločnosti, k rozšíreniu slobody a bratského spoločenstva, vedie k zlepšeniu človeka a premene sveta.

Právom sa tešíme a sme vďační za mimoriadne úspechy vedy a techniky, vďaka ktorým sa podarilo odstrániť nespočetné choroby, ktoré sužovali ľudský život a spôsobovali veľké utrpenie. Zároveň však technický a vedecký pokrok tým, že umožňuje vykonávať doteraz nevídanú kontrolu nad realitou, dáva do ľudských rúk obrovskú škálu možností, z ktorých niektoré môžu ohroziť naše prežitie a byť nebezpečné pre náš spoločný domov.³

Pozoruhodný pokrok v nových informačných technológiách, najmä v digitálnej oblasti, preto predstavuje strhujúce príležitosti i znepokojivé riziká, ktoré vážne postihujú úsilie o spravodlivosť a harmóniu medzi ľuďmi. Je preto potrebné položiť si niekoľko naliehavých otázok. Aké budú strednodobé a dlhodobé dôsledky nových digitálnych technológií? A aký vplyv budú mať na život jednotlivcov a spoločnosti, na medzinárodnú stabilitu a mier?

2. Budúcnosť umelej inteligencie: medzi prísľubom a rizikom

Pokrok v informačných technológiách a rozvoj digitálnych technológií v posledných desaťročiach už začal spôsobovať hlboké premeny globálnej spoločnosti a jej dynamiky. Nové digitálne nástroje menia tvár komunikácie, verejnej správy, vzdelávania, spotreby, osobných interakcií a ďalších nespočetných aspektov každodenného života.

Okrem toho technológie využívajúce množstvo algoritmov môžu z digitálnych stôp zanechaných na internete

získavať údaje, ktoré umožňujú sledovať mentálne a vzťahové návyky ľudí na komerčné alebo politické ciele, často bez ich vedomia, a obmedzovať ich vedomé uplatňovanie slobodnej voľby. V takomto online priestore, ktorý sa vyznačuje informačným preťažením, môže byť tok údajov skutočne štruktúrovaný podľa výberových kritérií, čo si používateľ nie vždy uvedomuje.

Musíme pamätať na to, že vedecký výskum a technologické inovácie nie sú odtrhnuté od reality a nie sú „neutrálne“, ale podliehajú kultúrnym vplyvom. Keďže sú to plne ľudské činnosti, v smeroch, ktorými sa uberajú, sa odrážajú rozhodnutia podmienené osobnými, sociálnymi a kultúrnymi hodnotami každej doby. To isté platí aj pre dôsledky, ktoré z nich vyplývajú: práve preto, že sú výsledkom špecificky ľudských prístupov k okolitému svetu, majú vždy etický rozmer, úzko spojený s rozhodnutiami tých, ktorí navrhujú experimenty a usmerňujú produkciu k určitým cieľom.

To platí aj pre formy umelej inteligencie. Vo svete vedy a techniky neexistuje doteraz jej jednotná definícia. Samotný pojem, ktorý sa v súčasnosti dostal do bežnej reči, zahŕňa rôzne vedy, teórie a techniky zamerané na reprodukovanie alebo napodobňovanie kognitívnych schopností človeka. Keď hovoríme o „formách inteligencie“ v množnom čísle, môže nám to pomôcť uvedomiť si predovšetkým neprekonateľnú priepasť, ktorá existuje medzi týmito systémami, nech sú akokoľvek úžasné a výkonné, a ľudskou osobou: v konečnom dôsledku sú totiž „fragmentárne“ v tom zmysle, že môžu napodobniť alebo reprodukovat len niektoré funkcie ľudskej mysle. Použitie množného čísla tiež zdôrazňuje, že tieto veľmi odlišné zariadenia treba vždy považovať za „sociotechnické systémy“. Ich vplyv totiž nezávisí len od základnej technológie a jej koncepcie, ale aj od cieľov a záujmov

³ Porov. FRANTIŠEK: encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 104.

ich vlastníkov a vývojárov, a tiež od situácií, v ktorých sa používajú.

Umelú inteligenciu preto treba chápať ako plejádu rozličných skutočností a nemôžeme a priori predpokladať, že jej vývoj bude pre budúcnosť ľudstva a mier medzi národmi prínosom. Takýto pozitívny výsledok bude možný len vtedy, ak preukážeme, že sme schopní zodpovedne konať a rešpektovať základné ľudské hodnoty, ako sú „inklúzia, transparentnosť, bezpečnosť, spravodlivosť, dôvernosť a spoľahlivosť“⁴.

Nestačí ani predpokladať, že sa tí, ktorí navrhujú algoritmy a digitálne technológie, zaviazú konať eticky a zodpovedne. Je potrebné posilniť – alebo v prípade potreby zriadiť – orgány, ktoré by skúmali vznikajúce etické otázky a chránili práva tých, čo používajú umelú inteligenciu alebo sú ňou ovplyvnení.⁵

Obrovský rozvoj technológií musí byť preto sprevádzaný primeranou formáciou k zodpovednosti za ich rozvoj. Keď ľudské bytosti podľahnú pokušeniu sebecka, vlastného záujmu, túžby po zisku a túžby po moci je ohrozená ich sloboda a mierové spolunažívanie. Preto máme povinnosť rozšíriť svoj pohľad a v službe integrálneho rozvoja človeka a spoločnosti nasmerovať vedeckotechnický výskum na snahy o mier a spoločné dobro.⁶

Prirodzená dôstojnosť každého človeka a bratstvo, ktoré nás ako členov jednej ľudskej rodiny spája, musia byť základom pri vývoji nových technológií. Musia tiež slúžiť ako nespochybniteľné kritériá na ich posúdenie ešte pred ich použitím, aby sa digitálny pokrok

uskutočňoval rešpektujúc spravodlivosť a prispieval tak k veci mieru. Technologický vývoj, ktorý nevedie k zlepšeniu kvality života celého ľudstva, ale naopak, prehĺbuje nerovnosti a konflikty, nemožno nikdy považovať za skutočný pokrok.⁷

Umelá inteligencia bude čoraz dôležitejšia. Výzvy, ktoré prináša, sú nielen technické, ale aj antropologické, vzdelávacie, sociálne a politické. Sľubuje napríklad úsporu pracovných síl, efektívnejšiu výrobu, jednoduchšiu dopravu a dynamickejšie trhy, ako aj revolúciu v procesoch zberu, organizácie a overovania dát. Musíme si byť preto vedomí rýchlych zmien, ktoré prebiehajú a riadiť ich spôsobom, ktorý zaručuje základné ľudské práva a rešpektuje inštitúcie a zákony podporujúce integrálny ľudský rozvoj. Umelá inteligencia by mala slúžiť tomu najlepšiemu ľudskému potenciálu a našim najvyšším cieľom, nie im konkurovať.

3. *Technológia budúcnosti: stroje, ktoré sa učia samy*

Umelá inteligencia založená na technikách strojového učenia (*machine learning*), hoci je ešte stále v priekopníckom štádiu, už teraz prináša prostredníctvom svojich mnohých foriem významné zmeny do štruktúry spoločností a hlboko ovplyvňuje kultúru, sociálne správanie a budovanie mieru.

Nové výdobytky, ako je strojové učenie (*machine learning*) alebo hlboké učenie (*deep learning*), vyvolávajú otázky, ktoré presahujú oblasť technológií a techniky, pričom úzko súvisia s hlbším pochopením zmyslu ľudského

4 FRANTIŠEK: *Audiencia pre účastníkov stretnutia „Minerva Dialogues“* (27. marca 2023).

5 Porov. *tamže*.

6 Porov. *Posolstvo výkonnému predsedovi Svetového ekonomického fóra v Davose* (12. januára 2018).

7 Porov. FRANTIŠEK: encyklika *Laudato si'*, 194; *Príhovor k účastníkom seminára „Spoločné dobro v digitálnej ére“* (27. septembra 2019).

života, základnými procesmi poznávania a schopnosťou mysle dospieť k pravde.

Napríklad schopnosť niektorých zariadení vytvárať syntakticky a sémanticky koherentné texty nie je zárukou ich spoľahlivosti. Hovorí sa, že sú schopné „halucinovať“, t. j. vytvárať výroky, ktoré na prvý pohľad vyzerajú hodnoverne, ale v skutočnosti sú nepodložené alebo prezrádzajú predsudky, z ktorých vychádzajú. Vážny problém predstavuje používanie umelej inteligencie v dezinformačných kampaniach, ktoré šíria falošné správy a vedú k rastúcej nedôvere voči médiám. Ďalšie oblasti, v ktorých predmetné technológie predstavujú vážne riziká, sú dôverný charakter a vlastníctvo údajov, a tiež duševné vlastníctvo. K nim sa pridávajú ďalšie negatívne dôsledky v prípade ich nesprávneho používania, napríklad diskriminácia, zasahovanie do volebných procesov, nárast monitorovania a kontrolovania v spoločnosti, digitálne vylúčenie a prehlbovanie individualizmu, čoraz viac odtrhnutého od spoločenstva. Všetky tieto faktory môžu podnecovať konflikty a brániť pokoju.

4. Zmysel pre hranice v technokratickej paradigme

Náš svet je príliš rozsiahly, rozmanitý a zložitý nato, aby sme ho mohli úplne poznať a klasifikovať. Ľudská myseľ nikdy nedokáže vyčerpať jeho bohatstvo, a to ani s pomocou najdokonalejších algoritmov. Tie totiž neponúkajú zaručené predpovede budúcnosti, ale len štatistické priblíženie. Nie všetko sa dá predpovedať, nie všetko sa dá vypočítať. Napokon „skutočnosť je viac než myšlienka“⁸ a bez ohľadu na to, aké úžasné sú naše výpočtové

schopnosti, vždy bude existovať nedostupný zvyšok reality, ktorý sa vymyká akýmkoľvek pokusom o jeho kvantifikáciu.

Okrem toho veľké množstvo dát analyzovaných umelou inteligenciou nie je samo osebe zárukou nestrannosti. Keď algoritmy extrapolujú informácie, vždy hrozí, že ich skreslia a budú duplikovať nespravodlivosť a predsudky prostredia, v ktorom vznikli. Čím sú rýchlejšie a zložitejšie, tým ťažšie je pochopiť, prečo vyprodukovali určitý výsledok.

„Inteligentné“ stroje môžu vykonávať úlohy, ktoré im boli pridelené, efektívnejšie, ale účel a zmysel ich činností budú naďalej určovať alebo umožňovať ľudské bytosti, ktoré majú svoj vlastný svet hodnôt. Riziko spočíva v tom, že kritériá určitých rozhodnutí budú menej jasné, zodpovednosť za rozhodovanie bude skrytá a výrobcovia sa môžu vyhýbať svojej povinnosti konať v prospech spoločenstva. V istom zmysle to podporuje technokratický systém, ktorý spája ekonomiku s technológiou a uprednostňuje kritérium efektívnosti, pričom má tendenciu ignorovať všetko, čo nesúvisí s jeho bezprostrednými záujmami.⁹

To by nás malo donútiť premýšľať nad tým, čo sa v dnešnej technokratickej a efektívnej mentalite často prehliada, no čo je pre osobný a spoločenský rozvoj rozhodujúce: „zmysel pre hranice“. Ak si ľudská bytosť, ktorá je z definície smrteľná, myslí, že s pomocou technológií prekročí každú hranicu, riskuje tým, že v posadnutosti chcieť kontrolovať všetko stratí kontrolu nad sebou samou. V snahe o absolútnu slobodu sa prepadne do špirály „technologickej diktatúry“. Uznanie a prijatie hraníc, ktoré sú človeku ako stvoreniu vlastné, je nevyhnutnou

8 FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium* (24. novembra 2013), 233.

9 Porov. FRANTIŠEK: encyklika *Laudato si'*, 54.

Kráčajme vpred a zahľadme sa očami viery na svätých, ktorí nás na tejto ceste predišli, dosiahli svoj cieľ a povzbudzujú nás svojim svedectvom: „Dobrý boj som bojoval, svoj beh som dokončil, vieru som si zachoval. Už mám pripravený veniec spravodlivosti, ktorý mi v onen deň dá Pán, spravodlivý sudca; a nielen mne, ale aj všetkým, čo milujú jeho príchod“ (2 Tim 4, 7 – 8). Príklad toľkých svätých mužov a žien nás inšpiruje a posilňuje.

Majte odvahu! Všetkých vás nosím vo svojom srdci a cestu každého z vás zverujem Panne Márii, aby ste podľa jej príkladu vedeli trpezlivo a s dôverou očakávať to, v čo dúfate, a vytrvali na svojej ceste ako pútnici nádeje a lásky.

*V Ríme pri sv. Jánovi v Lateráne 29. augusta 2024,
na spomienku mučeníckej smrti sv. Jána Krstiteľa*

Franciscus

Obsah

Posolstvo Svätého Otca Františka na 57. svetový deň pokoja.....	5
Posolstvo Svätého Otca Františka na 32. svetový deň chorých.....	18
Posolstvo Svätého Otca Františka na Pôstne obdobie 2024.....	22
Posolstvo Svätého Otca Františka na 61. svetový deň modlitieb za duchovné povolania	27
Posolstvo Svätého Otca Františka na 58. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov	33
Posolstvo Svätého Otca Františka na 4. svetový deň starých rodičov a seniorov	41
Posolstvo Svätého Otca Františka na Svetový deň modlitieb za ochranu stvorenstva.....	48
Posolstvo Svätého Otca Františka na 110. svetový deň migrantov a utečencov.....	55
Posolstvo Svätého Otca Františka na 98. svetový deň misií 2024	59
Posolstvo Svätého Otca Františka na 8. svetový deň chudobných.....	67
Posolstvo Svätého Otca Františka na 39. svetový deň mládeže.....	74

Z talianskych originálov: *Messaggio del Santo Padre Francesco per la LVII Giornata Mondiale della Pace 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 57. svetový deň pokoja 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la XXXII Giornata Mondiale del Malato 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 32. svetový deň chorých 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la Quaresima 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na Pôstne obdobie 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la LXI Giornata Mondiale di Preghiera per le Vocazioni 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 61. svetový deň modlitieb za duchovné povolania 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la LVIII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 58. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la IV Giornata Mondiale giorno dei Nonni e degli Anziani* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 4. svetový deň starých rodičov a seniorov. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la Giornata Mondiale di Preghiera per la Cura del Creato 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na Svetový deň modlitieb za ochranu stvorenstva 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la CX Giornata Mondiale del Migrante e del Rifugiato 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 110. svetový deň migrantov a utečencov 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la XCVIII Giornata Missionaria Mondiale 2024.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 98. svetový deň misií 2024. *Messaggio del Santo Padre Francesco per la VIII Giornata Mondiale dei Poveri 2024. Domenica XXXIII del Tempo Ordinario.* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 8. svetový deň chudobných – 33. nedeľa v Cezročnom období – 24. novembra 2024 Tí, čo dúfajú v Pána, utekať budú a neustanú (porov. Iz 40, 31). *Messaggio del Santo Padre Francesco per la XXXIX Giornata Mondiale della Gioventu 2024* – Posolstvo Svätého Otca Františka na 39. svetový deň mládeže 2024 do slovenčiny preložila Mária Spišiaková

Lektoroval Ivan Šulík
Odborná spolupráca Marian Veselý

Pre Konferenciu biskupov Slovenska vydal Spolok sv. Vojtecha
– Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2024, ako svoju 4 525. publikáciu
Edícia *Pápežské dokumenty*, 121. zväzok
Obálku navrhol Pergamen
Zodpovedná redaktorka Katarína Kročková
Technický redaktor Peter Valach
Tlač Patria I., spol. s r. o., Prievidza
Prvé vydanie

www.ssv.sk, eVojtech.sk
objednávky: 033/590 77 18, objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-673-0